

Poezie și pandemie. Textualizarea realității în poemul autoficțional

Article history:

Received: 27.01.2024

Reviewed: 15.03.2024

Accepted: 18.03.2024

Available online: 31.03.2024

DOI: <https://doi.org/10.56177/eon.5.1.2024.art.2>

Sorina VICTORIA

sorina.victoria@uab.ro

Universitatea „1 Decembrie 1918”
din Alba Iulia

Title: “Poetry and pandemic. Textualization of reality in the autofictional poem”

Abstract: The thesis of this paper is connected to those poems that activate a semantic renewal of a different kind of “real” and explore the poetic imaginary of the coronavirus, focusing on how Rodica Braga translates the fear, chaos, shock and bewilderment caused by the pandemic into her poetry. In a close reading analysis we will investigate how the pandemic, with all its effects, has reconstructed reality through a “new normality”, identifying, also, the paradigm shifts that this concept has encountered. We will also focus on how the confinement led to a different kind of reflection of reality and life in writing. Also, in the subsequent interpretative exercise, we will analyse the presence of the author, at a figurative level, in the semantics of autofictional lyrical discourse and observe with the help of relevant examples from Rodica Braga's poems how a broad interpretation of this concept can be useful for understanding the acting roles and avatars adopted by the “I” in the author's works.

Keywords: poetry; pandemic; Covid-19 poems; life writing; paradigm-shifting themes.

Rezumat: Teza acestei lucrări este în legătură cu acele poeme care activează o reinnoire semantică a unui alt fel de „real” și care explorează imaginarul poetic al coronavirusului, concentrându-se pe modul în care Rodica Braga transpune în poezia sa frica, haosul, șocul și nedumerirea provocate de pandemie. Printr-o analiză de tip close reading, vom investiga modul în care pandemia, cu toate efectele sale, a reconstruit realitatea printr-o „nouă normalitate”, identificând, de asemenea, schimbările de paradigmă pe care acest concept le-a întâmpinat. Ne vom concentra și asupra modului în care izolarea a dus la un alt tip de reflectare a realității și a vieții în scris. De asemenea, în exercițiul interpretativ subsecvent vom analiza prezența autoarei, la nivel figurativ, în semantica discursului liric autoficțional și vom observa, cu ajutorul unor exemple relevante din poeziile Rodicăi Braga, cum interpretarea acestui concept poate fi utilă pentru înțelegerea rolurilor actanțiale și a avatarurilor adoptate de „eu” în operele autoarei.

Cuvinte-cheie: poezie; pandemie; poeme Covid-19; scrierea vieții; schimbări de paradigmă.

Introducere

Poezia autoficțională, mai mult ca oricare alt tip de creație lirică, reprezintă expresia existenței cotidiene și se nutrește din concretul realității, luând naștere din descompunerea acestui material numit „realul poetic”, după cum afirmă Aurel Pantea: „Orice poezie aspiră, în ultimă instanță, spre «realism». Dar există diferite stadii ale realului. Un stadiu al acestuia e *realul poetic*. Realul poetic, spre deosebire de realitatea obișnuită, se naște prin activitatea spiritului poetic. În acest sens, el e produsul unor tratamente aplicate de conștiința poetică realului banal”¹.

Una dintre condițiile esențiale ale poeziei autoficționale o reprezintă „textualizarea” realității concrete, aspirând astfel către o poezie a cotidianului, care comunică, de multe ori, faptul divers. Scriitoarea sibiană Rodica Braga urmărește transcrierea realității și generarea „realului poetic” prin integrarea cotidianului și a concretului, activând noi sensuri ale acestora, în poemele sale. De pildă, în volumul *șaptele toamne*² este abordat un subiect al realității imediate, pandemia.

Scurte digresiuni teoretice

Prezența constantă a subiectului auctorial care spune „eu” în poemele Rodicăi Braga suscită noi discuții referitoare la cheștiunea subiectului liric. Pornind de la varietatea de teorii pe această temă, vom începe prin a investiga dacă o astfel de instanță ar trebui apropiată de subiectul empiric sau dacă, dimpotrivă, poate fi considerată ca fiind în întregime fictivă. De asemenea, în exercițiul interpretativ ulterior, vom analiza și prezența autorului, la nivel figurativ, în semantica discursului liric autoficțional și vom observa, cu ajutorul unor exemple relevante din poemele Rodicăi Braga, modul în care o interpretare largă a acestui concept poate fi utilă pentru înțelegerea rolurilor actanțiale și a avatarurilor adoptate de „eu” în operele autoarei.

Acest joc al suprapunerii și al identificării (uneori, chiar și nominale) dintre autorul care semnează și publică textele și subiectul poetic ne plasează în sfera acelor dezbateri existente încă din perioada romantismului, care pornesc de la noțiunile divergente de „poezie și adevăr”, subiect liric/ poet, ficțiune/ realitate etc., în care primează efuziunile sentimentale ale poetului, în detrimentul caracterului ficțional al poemului care, până în secolul XX, a fost diseminat în direcții diferite, care converg în prezent într-o tendință teoretică unitară.

Tendința de a considera poezia expresia preaplinului sufletesc al autorului (care scrie la persoana întâi) are un fond provenit din perioada romantică, întrucât atunci este introdusă ca temă a poemului propria persoană, eul poetului. Yves Vadé, în articolul intitulat *L'émergence du sujet lyrique à l'époque romantique*, subliniază că o astfel de caracteristică nu este înscrisă în geneza sa: „par ses origines comme par son nom, la poésie lyrique est liée non pas directement au moi mais au chant, donc à la musique et à l'oralité”³. Cu toate acestea, Hegel afirmă că „individul, cu reprezentările și sentimentele sale intime, este cel care formează centrul ei”⁴, iar centralitatea unei ființe individuale în

¹ Aurel Pantea, *Metamorfozele lirismului. Lirism și simbol*. (Cluj-Napoca: Editura Limes, 2011), 38.

² Rodica Braga, *șaptele toamnei*. (Sibiu: Imago, 2021).

³ Yves Vadé, *L'émergence du sujet lyrique à l'époque romantique*, în *Figures du sujet lyrique*, Dominique Rabaté (ed.). (France: PUF, 2005), 11-38.

https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4143362/mod_resource/content/1/VAD%C3%89.pdf, accesat la 04.09.2021, [Traducere personală: Prin originile sale, precum și prin numele său, poezia lirică nu este legată direct de sine, ci de cântec, și astfel de muzică și oralitate].

⁴ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Prelegeri de estetică*, traducere de D. D. Roșca (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966), 178.

textul liric este legată de valorile conferite, în perioada romantică, figurii poetului. Potrivit studiului lui Dominique Combe, *La référence dédoublée. Le sujet lyrique entre fiction et autobiographie*¹, problema subiectului liric provine din romantismul german, iar datorită rolului predominant al lui „eu” în poezia lirică (spre deosebire de „tu”, în poezia dramatică sau de „el”, în epica obiectiv-subiectivă), autori precum Schlegel și Hegel consideră că poezia reprezintă, în esență, subiectivitatea poetului (sentimentele sale, stările sale de spirit etc.), și nu reprezentarea lumii exterioare, obiective. Subiectivitatea romantică va institui un filon dominant, așa-numita „tradiție biografistă”, care leagă creația de experiența autorului.

Poezia, în opinia cercetătoarei Käte Hamburger, este concepută ca o reflecție a realității, comparabilă cu cea a discursului istoriografic sau filosofic, în care evenimentele pot fi ficționale, dar subiectul (eul liric) nu se poate regăsi decât ca subiect real, niciodată ca subiect ficțional². Käte Hamburger susține că nu poate fi negată relația de identificare dintre subiectul liric și autor, dar nici nu poate fi stabilită o legătură între creație și evenimentele reale, însă persistă în a considera subiectul liric întotdeauna identic cu cel care enunță, vorbește sau scrie. Așadar, subiectul liric este identic cu scriitorul, iar identic înseamnă, în acest context, identic în sens logic. Dar această identitate logică nu înseamnă că fiecare poem (întreg sau în parte) trebuie să fie în acord cu o experiență reală a subiectului care îl scrie. Așadar, Käte Hamburger exclude poezia și tot ce înseamnă literatura la persoana întâi din genurile ficționale (acestea rezumându-se doar la genul narativ și la cel dramatic) și o situează în domeniul „declarațiilor reale”.

Întrucât teoreticiană deplasează problema mimesisului în sfera modurilor de enunțare, aceasta distinge, pe de o parte, între enunțuri mimetice, care sunt atribuite unui eu fictiv, cum e cazul textelor dramatice sau al romanelor la persoana a treia, și, pe de altă parte, enunțurile reale, ale unui subiect al enunțării, ca în discursul liric la persoana întâi. Teza susținută de Käte Hamburger va fi combătută de către Dominique Combe, care susține că noțiunea de subiect liric nu se opune celei de subiect empiric, ci noțiunii de subiect autobiografic, care reprezintă „expresia literară” a acestui subiect real. Combe consideră că teoria subiectului impersonal este aplicabilă în cazul poeziei autobiografice în sens strict. Însă, această teză exclude posibilitatea unei poezii personale sau a unei autobiografii în versuri, subordonând toată poezia ficțiunii. Cu toate că trebuie admis un anumit grad de ficțiune în orice creație poetică, întrucât orice discurs (auto)referențial implică o parte de invenție care se apropie de ficțiune, în același timp orice ficțiune trimite la straturile autobiografice. Așadar, aporiile statutului subiectului autoreferențial în discursul autoficțional pot fi soluționate dacă este acceptată ideea unui subiect liric creat după tiparul subiectului empiric, care reprezintă modelul său epistemologic.

Este necesară o diferențiere între persoana empirică și reprezentarea sa textuală, atât în ceea ce privește autorul, cât și cititorul, existând mai multe tipuri de subiecte: cel

¹ Dominique Combe, *La referencia desdoblada: el sujeto lírico entre la ficción y la autobiografía*, în *Teorías sobre la Lírica*, Fernando Cabo Aseguinolaza (ed.), (Madrid: Arco, 1999), 127-153, disponibil la

<https://filosoficabiblioteca.files.wordpress.com/2020/04/combe-dominique-la-referencia-desdoblada-el-sujeto-lirico-entre-la-ficcion-y-la-autobiografia-fernando-cabo-aseguinolaza-in-aseguinolaza-fernando-c.-org.-teorias-sobre-la-lirica-1.pdf>, accesat la 04.09.2021.

² Käte Hamburger, *The logic of literature*, translated by Maryllyn J. Rose, 2nd edition, (Indiana, Bloomington: Indiana University Press, 1993), 185, disponibil la https://openlibrary.org/books/OL5299122M/The_logic_of_literature, accesat la 06.09.2021.

real și cel imaginat (sau textual). Poemul stă, astfel, la baza unei comunicări încrucișate, transmise de la autorul real la cititorul imaginat și de la autorul imaginat la cititorul real. În acest fel, toți participanții la actul de comunicare își asumă rolul, separând, în mod conștient, statutul de persoane reale de cel de subiecte imaginare (cu niște roluri adoptate), iar receptorul nu va pune în relație aserțiunile din orice text literar cu emițătorul real și cu concepțiile, valorile, sentimentele și atitudinile efective ale personale, întrucât lumea creată în text și percepută de către receptor ca lectură posibilă rămâne un cadru de referință pentru elementele referențiale. Or, ideea unui subiect cu statut dublu (textual sau empiric, depinde de context), în spațiul poetic, suscită destul de mult interes.

Dominique Combe propune ca, mai degrabă decât să fie înscrise operele în categorii fixe, precum autobiografia și ficțiunea, iar eul liric să fie opus unui eu ficțional, problema să fie abordată dintr-un punct de vedere dinamic și percepută ca un proces, ca o transformare, în parametri ludici. Astfel, subiectul liric ar apărea ca un subiect autobiografic ficționalizat sau în curs de ficționalizare și, viceversa, un subiect ficțional se reînscris în realitatea empirică conform unei transgresări ce sfidează orice definiție sau limitare. Poezia devine o expresie a experienței și, întrucât trece dincolo de real, în planul imaginatului și al posibilului, depășește statutul autobiografic al discursului prin ficționalizare. De aici se naște ideea de dublă referențialitate, în care coexistă subiectul ficțional și cel empiric.

La nivel fenomenologic, dubla referențialitate pare să corespundă unei duble intenționalități din partea subiectului, proiectate, în același timp, asupra sa și asupra lumii. Întrucât relația dintre ficțiune și referențialitate presupune dubla intenționalitate și subiectul liric prezintă, astfel, o dualitate, depășind subiectul empiric pe care îl universalizează, devenind atemporal.

Această propunere, a subiectului dublu, situat într-un spațiu bivalent și căruia îi este atribuită o dublă referențialitate, devine operabilă în analiza poemelor Rodicăi Braga, prin dinamica procesului de pendulare între ficțiune și viață, între personaj și poet depășind atât ipoteza biografică, cât și poziția formalistă a subiectivității poetice, estompând limitele și transgresând provocator protocoalele de lectură, atât biografice, cât și ficționale. Toate poemele Rodicăi Braga sunt, într-o anumită măsură, atât confesive, cât și impersonale, poeta este, deopotrivă, prezentă în versuri, dar și absentă prin cedarea calității de persoană empirică subiectului scriptural. Această interdependență dintre cele două impulsuri care activează subiectul liric se dovedește incitantă prin depășirea limitelor sau a preconcepțiilor generice sigure, dar restrânse.

șoaptele toamnei - poezie și pandemie

Realitatea perioadei recente a depășit firescul, începând cu anul 2019 instaurându-se o „nouă normalitate” prin impactul pe care l-a avut pandemia de Covid-19 asupra vieții. Această realitate este transpusă în volumul *șoaptele toamnei*, o creație a prezentului, care apare la sfârșitul anului 2021, după o lungă perioadă de „coabitare” cu virusul, în care „noua normalitate” a devenit chiar obișnuiță.

În prezentul articol ne vom axa pe acele poeme care activează realul poetic prin potențialul de înnoire semantică a unui alt tip de real și vom explora imaginatului poetic al coronavirusului, concentrându-ne pe modul în care poeta Rodica Braga transpune în poezia sa temerile, haosul, șocul și nedumerirea provocate de pandemie. Într-o analiză de tip *close reading* vom interpreta modul în care pandemie, cu toate efectele sale, a reconstruit realitatea printr-o „nouă normalitate”, urmărind, totodată, și efectele acesteia asupra subiectului poetic care își dezvăluie vulnerabilitățile. Vom surprinde și modul în care claustrarea și starea de spirit indusă a condus la un alt tip de reflectare a realității și a vieții în scris.

Ne vom însuși, în exercițiul exegetic, conceptul de *real poetic* pentru a ne

Îndepărta de abordarea mult mai radicală a cercetătoarei Käte Hamburger, care a inclus poezia în domeniul realului, însă „realul poetic” nuanțează viziunea, întrucât poezia nu poate reprezenta expresia mimetică a elementelor din viața reală, iar subiectul poetic, ca instanță de discurs, nu este un mim al acestor elemente.

Poemele care tratează tema și imaginarul poetic care reflectă experiențele provocate de pandemie se coagulează în jurul unor nuclee semantice precum izolarea („închiși în case, / cu sufletul strivit / între palmele țepoase / ale friicii [...] prin colțurile încăperilor / care se înstrăinează / de noi” – *nămeți de singurătate*), distanțarea fizică și socială („nimicul latră la noi / din toate colțurile / pătrăluții în care ne-am izolat / distanțându-ne social” – *nimicul latră la noi*), „lockdown” („nimeni pe stradă, / aerul stă împietrit / ca o coloană lăbărtată / înspre răsărit” – *nimeni pe stradă*), restricții și interdicții de toate felurile („pandemia se lăfăiește / pe mapamond [...] în răstimpuri marcate strict / de stări de urgență, / de alertă și alte restricții / camuflate de lozinci / umanitare” – *pe nepusă masă*), până la obligativitatea de a purta măști ca modalitate de a încetini răspândirea virusului („aerul infestat și neprietenos / în măști neconforme / își face veacul / și ne înecă de prisos” – *de abur greu, sufletele*), descriind realitatea sordidă a timpurilor actuale.

Toate aceste noi reguli impuse pentru a instaura o „nouă normalitate” duc, evident, la o singurătate maladivă și la o însingurare forțată: „nămeți de singurătate / pe umerii albiți de frică. / ca trandafirii sălbatici, / spaima se cațără / pe cei închiși în case, / ca și pe cei alergați pe străzi” (*nămeți de singurătate*). Într-o lume în care valorile s-au răsturnat, binele poate face rău, îmbrățișarea aduce moarte și dragostea înseamnă distanțare. Însănătoșirea planetei înseamnă însingurare, izolare și reprimarea dreptului la viață, viitorul încadrându-se în perspectiva unui „fel de apocalipsă” care „stoarce planetei suflul / binecuvântat al vieții” (*nămeți de singurătate*). „Noua ordine mondială”, în care „se coc / noi strategii absconse”, compromite vechea orânduială a lumii și instaurează haosul prin boală și moarte. Un șir de evenimente premonitorii pare a anunța momentul, poeta prevestind parcă prin acest slogan – noua ordine mondială – o lume care își pierde sensul, „o lume deșirată din rost, / sfărâmată sub bocancii / scâșnitori ai mai marilor ei, / neștiuți, nevăzuți, / ei înșiși orbi, scormonind / în viscerele noastre / ca niște pikamere”. Se creionează imaginea unei realități ieșite din normele firescului și a unei lumi distopice, prezentate antitetic – „splendoarea lumii ne-a fost / smulsă de sub picioare”, după momentul izbucnirii pandemiei, lumea post Covid însemnând „o lume de cenușă” care „mocnește subversiv / în mare și inexplicabila însingurare” (*pe nepusă masă*). În poeme sunt reflectate temerile unei lumi întregi, pandemia fiind reprezentată și într-un cod invers al logicii, prin teoriile conspirației sau ale *Co(n)(vid)-spirației*: „pandemia [...] hăpăie pe nemestecate / economii înfloritoare, / lideri debusolați, marionete / în mâini oculte, / îngenunchează pe rând / în fața ordinilor unificatoare” (*pe nepusă masă*).

Omul se înscrie în această nouă ordine impusă, devenind o marionetă, văduvită de rațiune și de trăiri, care mai contează doar ca număr, nu ca individ: „suntem doar cifre, / când crescătoare, când / descrescătoare / în catastife măsluite. / vii sau morți, la fel / flituiți” (*de propriul țipăt înecați*). Este imaginea supremă a dezumanizării și a omogenizării maselor în contextul unei realități deformate, înscrise în cronică a unui viitor deja planificat: „omenirea, panicată, / așteaptă următoarea primejdie / planificată” (*vremuri cusute cu ață*). Sentimentul de prizonierat al ființei s-a instaurat pretutindeni: „voi ați pus lacăte multe / pe mine / și m-ați încuiat / în beciul spaimii / cu așa zisa voastră / grijă pentru binele meu” (*voi ați pus lacăte multe*). Totul a evadat din normele firescului, absurdul devenind normalitate. Libertatea, orânduită perfid de o autoritate regizorală cu voință malignă, înseamnă reclusiune: „libertatea însângerată, / străpunsă, ferfenițată / de

reguli obtuze, / ne-a înfășat ca un lîntoliu / în care zăcem ca între zidurile / umede ale unei închisori” (*în vremea pandemiei*). În goana spre anihilare și autoextincție doar spiritul revoltat și conștiința verticală a ființei nu pot fi atinse. Atentatul la logică ascute simțurile și stârnește revolta.

Coerența ontologică impune libertatea: „nu-mi construiți voi / zăbrele pentru celula / în care pașii mei micșorați / abia mai pot / asigura spațiul unei respirații normale” (*nu-mi construiți voi*). Libertatea fizică a fost încartiruită, însă cel mai grav devine atentatul la libertatea de gândire și de exprimare, pandemia generând o mulțime de viruși ideologici prin știri false, care promovează teoriile ale conspirației, dezinformării și zvonuri terifiante, răspândite de cercurile media în conștiința publică. Informațiile răstălmăcite ori chiar false iscă mai multe întrebări decât răspunsuri și provoacă anxietate: „aterizăm în zone / infestate / cu vești contradictorii, / restrase apoi / ca nefondate. / nu mai e timp de gândit” (*vremuri cusute cu ață*). Crizei din sănătate i se alătură criza de comunicare și a infestării cu știri false: „alfabetul însuși și-a pierdut / coerența, / răni de pucioasă sunt exhibate / pe canalele de știri / inflamate de răuri de minciuni / lătrătoare” (*în vremea pandemiei*).

Viziunea coșmarască de ansamblu creează impresia trăirii unei vieți post-apocaliptice, în care spaima și moartea au valențe umane: „gura morții / molfăie în grabă / trupurile pescuite / în undița ei care nu alege” (*ninge în primăvara aceasta*). Într-o lume a dezumanizării, în care oamenii nu mai există decât ca număr însemnat în catastiful morții: „spaima se hlizește impudic / cu dinții ei negri / și mușcă din noi / ca un lup flămând / până ce oasele ni se preling, / dulci, în burta / lui nesățioasă” (*ninge în primăvara aceasta*). Ceea ce frapează cel mai mult în acest peisaj al morții este inutilitatea oricărui efort uman de a anihila sau de a găsi antidotul pentru virus, împreună cu impresia unei puteri crescânde a pandemiei care pare că, treptat, acaparează întreaga planetă. Uniformizează fiecare stat sau națiune, eludând drepturile cetățenilor, cu excepția dreptului la moarte - „pandemia se lăfăiește / pe mapamond, / ca un incendiu hulpav / ne înghite pe fiecare, / cu tot cu drepturi / elementare” (*pe nepusă masă*). Imposibilitatea de a ține sub control întreaga situație duce la deznădejde, încrederea în știință, religie sau chiar în speranța unui viitor fiind pusă la grea încercare: „cui să ne plângem, / cui să ne rugăm, / ca să ne redea fărâma / de certitudine fără de care / ne dispăm în neantul acestui ev” (*nimicul latră la noi*). În acest context al neputinței, al deznădejdii și chiar al mâhnirii, pandemia pare a fi o creație umană, iar oamenii „cobai ai unui experiment / al nu știm cui” (*nimicul latră la noi*). Virusul pare rezultatul acțiunilor umane neglijente și egoiste față de o natură care ripostează la indiferența semnelor neglijate până în acel moment: „firavul scâncet / al cerului / ce-și deschide pleoapa / înțepenită a indiferență / și plictis / spre oarba rătăcire / prin labirintul pandemiei, / presărat cu semne neluate / în seamă / și trecute în rândul celor / neglijabile” (*în tăcerea încremenită*).

Oamenii au devenit arhitecții propriilor închisori, în care anxietatea, suferința și disperarea sunt gratii de netrecut: „stăm închiși în casă / ca în pântecul mamei, / neapărați de nici un [sic!] lichid / amniotic” (*ninge în primăvara aceasta*). Cel mai acut resimțită este însă privarea de afecțiune, pandemia având un impact devastator în privința relațiilor sociale. A afectat și modificat practicile și gesturile de afecțiune, întrucât, în contextul pandemiei, cel mai responsabil gest de iubire presupune menținerea distanței fizice. Descurajarea și dezaprobarea gesturilor de afecțiune sunt deplânse în versurile: „nu-mi drămuți voi / impulsul tandreței spre / ceilalți, bucuria / atingerii, / nu mă înecați în balta / putridă a singurăității” (*nu-mi construiți voi*). Oamenii au devenit prizonieri ai pandemiei prin limitarea libertății și prin imposibilitatea de a interacționa cu ceilalți după bunul plac. Sub pretextul grijii pentru celălalt, dreptul la viață socială a fost încălcat, instaurându-se suspiciunea între cele mai apropiate persoane. Această „normalitate” nu poate aduce decât revoltă, după cum reiese din versurile: „cine v-a dat dreptul / să-mi

suprimați liberul arbitru, [...] să-mi suprim toate vrerile / ca pe niște șerpi / veninoși / care vă încurcă vouă / socotelile” (*voi ați pus lacăte multe*).

Însă, întâlnirile cu experiențe traumatizante generează și manifestări de reziliență umană, iar simplele gesturi de afecțiune nu vor stârni întotdeauna suspiciune. Viziunea predominant pesimistă din poemele Rodicăi Braga despre pandemie se modifică în finalul aceluia în care poeta adoptă un ton plin de speranță facând aluzie la modul în care virusul va fi în curând eradicat și se va reveni la normalitate. În acest imperiu al morții, pandemia este percepută ca un interval de timp care își va încheia ciclul și viața va reveni la normal într-o zi: „speranța, / retezată la firul ierbii, / tot ca aceasta / își reia ciclul, sfâșiind, / cu consecvența ei, / linioliul aruncat peste / omenire, / ca din întâmplare” (*nămeți de singurătate*). Conștient de puterea distructivă a morții, subiectul poetic alege curajul în fața adversității, sfidând moartea și disperarea omniprezente: „eu, încolăcită / în căldura vieții / ce mă animă [...] voi lăsa liber în mine / dansul / și mă voi ridica / deasupra voastră, / fără ca măcar voi / să mă vedeți” (*voi ați pus lacăte multe*). În locul resemnării în fața bolii și a morții, lecțiile de rezistență, ca o soluție plauzibilă, continuă în poemul *nu-mi construți voi*, unde perspectiva optimistă reiese din efemeritatea tragediilor care se petrec pe pământ: „lăsați umanul să-și / dureze de la sine / zidurile de rezistență, / ca din pântecul lui / să se nască o lume nouă”.

Reziliența ar trebui înțeleasă ca rezistență în fața ostilităților de orice natură prin încrederea într-un viitor plin de speranță și de credință: „Atotputernicul, / în imensa lui răbdare, / va ști să aleagă, / din cenușa agonizantă / în care abia respirăm, / cărbunii valizi / ce vor înteti flacăra / purificatoare a noii lumi” (*inchiși în case*). Prin aluzia biblică, versurile subliniază puterea oamenilor de a-și regăsi speranța, chiar și în momente de disperare profundă.

Transmițând acest mesaj de reziliență, poeta pare să încurajeze perceperea pandemiei ca pe o perioadă care va fi depășită și care va aduce cu sine o trezire a spiritului: „cu siguranță, un soare / eliberator, care n-a răsărit / încă, / va străluci într-o zi, / miraculoasa zi a trezirii / și va răzbate prin zăbrelele / frigului ce ne amorțește / acum / și va topi / toți acești nămeți / de singurătate” (*cumplita iarnă a pandemiei*). Prin urmare, nu ar trebui irosită atât de multă energie pentru a înțelege efectele devastatoare provocate de pandemie asupra omenirii, creând, implicit, o și mai mare angoasă, întrucât poeta susține solidaritatea în astfel de momente de criză: „apele învolburate / ale destinului, / al meu, al aproapelui, / unite în această primăvară / de nebulia întregii planete” (*primăvara se naște în chinuri*).

Sonia Elvireanu găsește în poemele Rodicăi Braga antidotul acestui virus în diferite surse: „splendoarea naturii, peisajul înverzirii și înfloririi din primăvara ce răbufnește într-un uluitor suflu de viață; reactivarea memoriei unui timp fericit, a iubirii cu lumina îndrăgostirii, refacerea ființei primordiale și oaza ei de liniște, ocrotire, încredere [...] iubirea divină [...] iubirea maternă [...] frenezia vieții [...] visul [...] și taina scrisului unde se topește toate spaimile”¹.

Concluzii

Firul roșu care leagă poemele despre pandemie se referă la modul în care scrisul, în general, și poezia, în special, creează acest sentiment atât de necesar de solidaritate. Poemele acționează ca martori empatici ai anxietății și ai durerii provocate de pandemie. Oferind alinare, poezia funcționează ca un panaceu împotriva anxietății, ducând la

¹ Sonia Elvireanu, *Șoaptele toamnei*, „Apostrof”, Anul XXXIII, nr. 6 (385), (2022), disponibil la <http://www.revista-apostrof.ro/arhiva/an2022/n6/a30>, accesat la 17.07.2022.

deslușirea, în mod surprinzător, a rezistenței spiritului uman atunci când se confruntă cu vicisitudini neașteptate, după cum afirmă poeta: „dintre toate lucrurile din lume,/ doar cuvintele m-au salvat”.

References

- Braga, Rodica. *șoaptele toamnei*. Sibiu: Imago, 2021.
- Braga Rodica. *Poeme în mi bemol*. Cluj-Napoca: Limes, 2021.
- Combe, Dominique. *La referencia desdoblada: el sujeto lírico entre la ficción y la autobiografía*. În *Teorías sobre la Lírica*, Fernando Cabo Aseguinolaza (ed.). Madrid: Arco, 1999.
- Elvireanu, Sonia. „Șoaptele toamnei”. *Apostrof*. Nr. 6 (385), 2022, disponibil la <http://www.revista-apostrof.ro/arhiva/an2022/n6/a30>, accesat la 17.07.2022.
- Gusdorf, George. *Lignes de vie, 2. Auto-bio-graphie*, Paris, Éditions Odile Jacob, 1991.
- Hamburger, Käte. *The logic of literature*, translated by Marylenn J. Rose, 2nd edition, Indiana, Bloomington: Indiana University Press, 1993, disponibil la https://openlibrary.org/books/OL5299122M/The_logic_of_literature, accesat la 06.09.2021.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. *Prelegeri de estetică*, traducere de D. D. Roșca, București:Editura Academiei Republicii Socialiste România,1966.
- Macintyre, Alasdair. 1985. *After Virtue: A Study in Moral Theory*, London: Duckworth.
- Pantea, Aurel. *Metamorfozele lirismului. Lirism și simbol*, Cluj-Napoca: Limes, 2011.
- Vadé, Yves. *L'émergence du sujet lyrique à l'époque romantique*. În *Figures du sujet lyrique*, Dominique Rabaté (ed.), France: PUF, 2005, disponibil la https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4143362/mod_resource/content/1/VAD%C3%89.pdf, accesat la 04.09.2021.

BIONOTE:

Sorina VICTORIA is lecturer PhD at the Department of Letters, Faculty of History, Letters and Educational Sciences, 1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia. Her research interests include Romanian and English contemporary literature, communication, culture and civilisation. She has published several articles in her field of interest in various journals and collections of essays: *Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica, Communication Interculturelle et Littérature, Interstudia, Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, Multiculturalism through the Lenses of Literary Dialogue, New Insights into the Mental Lexicon.*